

KİTAP TANITIMI/ BOOK REVIEW

**Ertuğrul KUMCUOĞLU, *Müsteşar*, Kronik Kitap,
İstanbul 2019, 388 Sayfa, ISBN: 978-605-7635-02-0**

Süleyman ÂŞIK*

Makale Bilgisi

Başvuru: 19.11.2019

Kabul: 09.03.2020

Article Info

Received: November 19, 2019

Accepted: March 09, 2020

Terim anlamı olarak anı, “*Bir kimsenin kendi başından geçen ya da kendi döneminde ortaya çıkan olay ve olguları gözlemlerine, bilgilerine dayanarak anlattığı yazı türüdür.*”¹ Kişinin yaşadıklarını gelecek kuşaklara aktarma ve dünya üzerinde bir iz bırakma gayesi, onun hatıralarını kaleme almasında en önemli etkenlerdendir. Anılar ayrıca, resmî belgelerde yer almayan ve ayrıntı olarak değerlendirilebilecek hususları da okuyucuya aktarır.² Bu bakımdan, tarihe son derece değerli katkılar sunar. Fakat bilhassa siyasi anı kitapları bu tür içinde biraz daha içerisinde soru işaretlerini barındıran bir özelliğe sahiptir. Şöyle ki, Erol Güngör’e göre, anılarını kaleme alan siyasetçiler yaşananları aktarmaktan ziyade, kendilerinin o olaylar karşısında doğru tutum aldıklarını ve meydana gelen olumsuz sonuçlardan başkalarının sorumlu olduğunu anlatmak isterler.³ Öte yandan, otobiyografi yazarının tarafsız olma durumu pek mümkün değildir. Olaylara kendi penceresinden bakar. Dolayısıyla, duygusal bir bakış açısına sahip olma ihtimali vardır.⁴ Burada otobiyografi ile

---

* Dr., suleyman3542@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5818-6245

¹ Mahmut Çetin, *Biyografi Kitabı*, Biyografi Net İletişim ve Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 135.

² Güngör Göçer, “Hatıratın Tarihsel Değeri ve Nedret Gürcan’ın Hatıratında Dinar’a Dair Ayrıntılar”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, Haziran 2018, ss. 306-307.

³ Banu Altunova, “Kavram Kargaşası Çerçevesinde Edebî Bir Tür Olarak ‘Hatıra’”, *Türkbilim Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2003/6, s. 8.

⁴ Çetin, s. 152.

anı arasında ince bir fark vardır. “Eğer eser, yaşam serüveninin dışına çıkıp, dönemini yansıtmaya kaygısı taşıyorsa otobiyografidir ve bu yönüyle de hatıradan farklılık gösterir.”⁵

Bir bürokrat olarak yurtiçi ve yurtdışı görevlerde bulunan ve aynı zamanda milletvekilliği de yapan 1938 Aydın/Sultanhisar doğumlu Ertuğrul Kumcuoğlu, Kronik Kitap etiketiyle yayınlanan *Müsteşar* adlı eserinde, çocukluğundan 1987 yılına kadar olan yaklaşık 50 yıllık bir dönemde yaşadığı ve tanık olduğu olayları kendi penceresinden ele alarak bir dönem fotoğrafı ortaya koymaktadır. Siyaset yaptığı dönemler ise bu çalışmada yer almamakta olup yazar, bu dönemleri başka bir kitapta anlatmak istediğini belirtmiştir (ss. 373-374).

Kitap üç bölüm, son söz ve ekler kısımlarından oluşmaktadır. İlk bölümde yazar, çocukluğundan Mülküye’de okuduğu döneme kadar olan yılları anlatmaktadır. İkinci bölümde ise, Mülküye’den Maliye Bakanlığı’nda görev yaptığı yıllara dair izlenimleri yer almaktadır. Üçüncü ve son bölüm ise, yazarın Maliye Bakanlığı’nda müsteşar olarak çalıştığı dönemin anılarından oluşmaktadır. Kumcuoğlu eserinde hem yaşadığı dönemin günlük fotoğrafını ortaya koyarken hem de devlet kademesinde şahit olduğu ilginç olayları aktarmaktadır.

Birinci bölümde, 1938 doğumlu yazar, Cumhuriyet’in öncesine ve ilk devirlerine ait önemli ayrıntılar vermektedir. Örneğin, ailesine dair verdiği bir bilgide, babaannesinin Millî Mücadele’nin önemli isimlerinden Yörük Ali Efe’nin sütanesi olduğunu dile getirmektedir. Kumcuoğlu bu bilginin o dönem anlatılanlardan aklında kaldığını belirtmektedir (s. 20). Bunun dışında, 1934 yılında kabul edilen Soyadı Kanunu’nun henüz toplumda yeterince yerleşmediğini ifade eden yazar, insanların soyadlarından ziyade lakaplarının kullanıldığını, kendilerinin lakaplarının da “Kumcular” olduğunu aktarmaktadır (s. 17). Yazarın bu bölümde anlattığı anıları arasında II. Dünya Savaşı dönemine dair yaşanan sıkıntılar da vardır. Örneğin, “karneli ekmeği” alındığı bu yıllarda fırıncı bir akrabasının kendilerine fazladan verdiği ekmeği eve gizlice getirmenin son derece meşakkatli olduğunu söylemektedir. Yine geceleri ampulleri mavi renge boyayarak karartma yapıldığına da değinmektedir. Ayrıca, futbol dâhil spor malzemelerinin bulunamadığı bir ortamda çaput veya kâğıt parçalarından top yaptıklarını anlatmaktadır (ss. 58, 60, 135). Kumcuoğlu’nun çocukluk dönemine denk gelen Türkiye’nin çok partili hayata geçiş yıllarına dair aktarımları da o dönemin toplumsal reaksiyonlarını yansıtır özelliktedir. “Açık oy, gizli tasnif” uygulamasının görüldüğü 1946’daki genel seçimlerde, yazarın yaşadığı beldedeki bir sandık

⁵ Altunova, s. 5.

başkanının yaşlı bir kadına “*Reyini İsmet Paşa’ya mı verecen, (...) Yoksa Celal’e (Bayar) mi?*” diye sorduğunu ve kadının da sinirle “*Celal’e verecem Celal’e!*” dediğini aktarmaktadır. Yazarın CHP yönetimine karşı halkın bir bıkkınlık içinde olduğunu ifade ettiği bir başka anekdot da, o dönemin zor şartlarında 15-20 kişinin bir kamyon kasasına binip Demokrat Parti (DP)’nin Ankara’daki mitingine gitmesidir. Kumcuoğlu, halkın bu zorlu yolculuğu göze almalarını “*Demek ki insanlar artık karşı durulması zor bir arayış içindeydiler*” diye değerlendirmektedir (ss. 106, 108). Özetle, yazarın bu bölümde çocukluğundan yirmili yaşlarının başına kadar kendinden yola çıkarak anlattıkları bir yönüyle dönemin Türkiye’sinin sosyo-ekonomik ve siyasi yapısına dair tarihî bilgiler sunmaktadır.

Yazar kitabın ikinci bölümüne, 1957 yılında okumaya gittiği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) yılları ile başlamış ve Maliye Bakanlığı’nda göreve başladığı dönem ile devam etmiştir. Göreve başladığı dönemde 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi’nin izlerinin açıkça hissedildiğini gösteren bir anısı dikkat çekicidir. 1963 yılında teftişlerde bulunmak için Karadeniz ve Anadolu turuna çıkan Kumcuoğlu ve çalışma arkadaşları, o dönem bayram olarak kutlanan 27 Mayıs’ın yıldönümüne denk geldiği için akşam vakti Artvin’den Erzurum’a gidecek minibüs bulamadıklarını çünkü kendilerine, Erzurum’da bu bayramın coşkulu kutlandığı için Artvin’den Erzurum’a giden minibüslerin geri dönmeyebileceğinin söylendiğini ifade etmektedir (s. 180). Kumcuoğlu bu bölümde, yurtdışında görev yaptığı döneme dair anılarına da yer vermektedir. Örneğin, 1976’da BM Cenevre Ofisi nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği’nde Maliye ve Ekonomi müşaviri olarak göreve başlamıştır. İsviçre toplumuna dair iki gözlemi son derece dikkat çekicidir. İlki, İsviçre’de çok katlı apartmanlarda gece 10 ile sabah 6 arasında komşuların su sesinden rahatsızlık duymamaları için banyo yapmalarının yasak olmasıdır. Diğeri ise, kaldırım taşı döşeyen bir işçinin yerleştirdiği taşın nizami konup konmadığını kontrol etmek için taşa karşıdan defalarca bakıp ufak düzenlemeler yaptığıdır. Yazar bu örneği verdikten sonra Türkiye’de bu işlerin birkaç yıllığına yapıldığı için özensiz ve düzensiz olduğunu belirtmiştir (ss. 267-268). Türk ekonomisinin son derece kötü olduğu bu dönemde Cenevre’den Türkiye’ye aracı ile gelen yazar önlem için Türkiye sınırına yakın Dedeğaç’ta hem aracının deposunu doldurduğunu hem de iki bidon benzin alıp arabasına koyduğunu anlatmaktadır. Ayrıca bu dönemde, zaman zaman maaşlarının gecikmeli ödendiğini ifade etmiştir (s. 271).

Üçüncü bölüm, yazarın Türkiye’ye döndükten sonra bürokrasi kademesinde görev aldığı yılları ait anılarını içermektedir. Yakın dönem Türk ekonomi tarihinde son derece önemli bir yere sahip olan 24 Ocak Kararları’nın alındığı dönemde ekonomi yönetimiyle yakın temasta olan Kumcuoğlu, bu

kararlarının felsefesini bazı bürokrat ve siyasilerin anlamakta zorlandığını söylemiştir (s. 289).12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'ne dair anıları da olan yazar, dönemin Maliye Bakanı Kaya Erdem'in müsteşarı olarak göreve başlamıştır. Askerî idarenin siyasi partileri kapattığı ve partilerin mallarına el koyduğu dönemde eski AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, genel merkez binasında bulunan eşi Nazmiye Demirel ile çekilen bir fotoğrafıyla kendisinin oturduğu koltuk ve Adnan Menderes'in kabrinden alınan bir avuç toprağın bulunduğu kadife keseyi istemiştir. Yasal olarak bunların verilmesi mümkün olmamasına rağmen, kendisinden ricada bulunan kişinin ısrarı üzerine "gizlice" bu eşyaları ilgili kişilere vermiştir (ss. 309-310). Kumcuoğlu kitabında, dönemin Türkiye'sine dair değerlendirmelerde bulunmuştur. Örneğin, 1983 yılında karayolu ile gerçekleştirdiği Ankara-Çankırı yolculuğunda yolların son derece kötü şartlarda olduğunu ifade ettiği satırlarda, Kürt sorununa da bir göndermede bulunmuştur. Yazar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan sorunların devletin hizmet götürmemesinden kaynaklandığını söylemenin gerçekçi olmadığını, zira o dönemde Türkiye'nin başkenti civarında da birtakım hizmet sorunları olduğunu ifade etmiştir (s. 327). ANAP dönemine de kitabında yer veren yazar, Turgut Özal ve ANAP'lı siyasetçiler seçtikleri ilk yıllarda çevrelerine askerî yönetimin etkisi nedeniyle bürokrasi kademesiyle çatışmadan uzak durulması gerektiğini söylemiştir. Fakat yazara göre, ilerleyen yıllarda bu durumdan vazgeçilmiştir hatta "*bürokratlar ısırlmaya çalışılıyordu*" (s. 368).

Türkiye'de son yıllarda anı kitaplarının yayımlanmasında bir artış görülmektedir. Bu eserler, öznel bir gerçeği bir tarafa, tarihe önemli katkılar sunmaktadır. Bilhassa içinde siyasi anıların bulunduğu kitaplar politika tarihine önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda, Ertuğrul Kumcuoğlu'nun kaleme aldığı ve çocukluk döneminden 1980'lerin ikinci yarısına kadar uzanan dönemi kendi anıları ekseninde bir Türkiye fotoğrafı sunarak anlattığı *Müsteşar* adlı çalışması bilhassa yakın dönem Türk siyasi tarihine ciddi katkılar sunmaktadır.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- Altunova, B., "Kavram Kargaşası Çerçevesinde Edebî Bir Tür Olarak 'Hatıra'", *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2003/6, ss. 3-12.
- Çetin, M., *Biyografi Kitabı, Biyografi Net İletişim ve Yayıncılık*, İstanbul 2012.
- Göçer, G., "Hatıratın Tarihsel Değeri ve Nedret Gürcan'ın Hatıratında Dinar'a Dair Ayrıntılar", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, Haziran 2018, ss. 305-326.